

ברכת אברהם

שאלה כו.

והאי דקא פסק ז"ל נעץ ארבעה קונדסין בארבע זוויות הגג וסייך על גבן הוהיל וסייך על שפת הגג כשרה ורוחין וכו' מנא ליה הא הא לא איפשט במחלוקת ר' יעקב ורבנן באמצע הגג אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה ולא מיבעיא לרב הונא דאמר מחלוקת על שפת הגג אבל באמצע הגג דברי הכל פסולה ואיתותב באמצע הגג ובשפת הגג לא איתותב אלא אפילו לרב נחמן דאמר באמצע הגג מחלוקת לא איפשט דעל שפת הגג דברי הכל כשרה ואם כן קא קשיא לי אמאי קא סמיך ופסק.

תשובה.

לא ידעתי מאי קושיא דפירוש אמרינן בגמרא ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת אבל בשפת הגג דברי הכל כשרה והילכתא כרב נחמן דרב הונא דאמר מחלוקת על שפת הגג אבל באמצע הגג דברי הכל פסולה כבר איתותב וסלקא ליה בחיובתא דארץ באמצע הגג דמי והאי דאמר לא איפשט דמחלוקת רבי עקיבא ורבנן באמצע הגג אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה כבר איפשט בדברי ר' נחמן וזה שאמר אפילו לרב נחמן דאמר באמצע הגג מחלוקת לא איפשט דעל שפת הגג דברי הכל כשרה לא ידעתי האיך יתכן דבר זה עפ' נוסח דברי ר' נחמן שכתבנו לן בגמרא ושם בספריים חסרון בדברי רב נחמן והאי דאבעיא לן בגמרא "שם בין זו ובזו מחלוקת לא איכפת לן זה מדאמר רב נחמן דמחלוקת באמצע הגג בלבד ולא איתותב כדאיתותב רב הונא שמע מינה שתירוק הבריתא בדבריו דמחלוקת באמצע הגג אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה...

שאלה כו.

ועוד אמר ז"ל העושה סוכתו תחת החילן כאילו עשהו בתוך הבית ולא חלק בין חילן שחמתו מרובה מלגתו בין חילן שגלתו מרובה מחמתו וקשיא לי זה דהא רבא קא מפריש מתניתין בחילן שגלתו מרובה מחמתו מדמדמי לה לבית ולא קא תני פסול מה בית גלתו מרובה מחמתו פסול אף חילן וכו' ומוקימין חילן שחמתו מרובה מלגתו כשר בשחצטן כי היכי דלא לנטרף סכך פסול בהדי סכך כשר ונפקא לן מ"ג מדאמר תני הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת וכו' אם היה הסכך הרבה מהן כשרה ובשחצטן וקא משמי' לן דאפילו לכתחלה עבדין וכשרה...

שאלה כח.

ועוד אמר ז"ל הדלה עליה עלי האילנות ובדיהן וסייך על גבן ואחר כך קצץ אם יהיה הסייך הרבה מהן כשרה וקשיא לי אמאי לא הכשיר אלא בקציעה והא לא תנינן הכי אלא אם היה הסייך הרבה או שקצץ כשרה חלמא דאם היה הסייך הרבה חיוו צריך קציעה ובחצטא סגיח לן דקא מקשינן עלה והא קא מנטרף סכך כשר בהדי סכך פסול ומוקימנא לה בשחצטן...

שאלה כט.

ועוד אמר הרב ז"ל (הלכות סוכה ולולב פרק ה' הלכה י"ג) עירב דבר שמסכנין בו עם דבר שאין מסכנין בו וסייך בשניהן אע"פ שהכשר יתר על הפסול פסולה ותמיהא לי מילתא טובא

ברכת אברהם

טובא דהא איפכא ילפינן דתנן החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינה סוכה ורמינן עלה הא דתניא הרי זו סוכה ואמר רב הונא לא קשיא כאן שיש חלל טפה במשך שצעה וכלן בשאין וכולי והאי גדיש סבך כשר מעורב עם הפרי שהוא סבך פסול וכן נמי הא דאמר רב מנשיא בר גרדא אמר רב הונא הקוצר לסיכוך אין לו ידות ותניא סיכי תאנים פרכילין ובהן ענבים מכבדות ובהן חמרים כולן אם פסולת מרובה על האוכלין כשרין והא הכא דמעורב הפירי עם הפסולת כיון דכשר מרובה על הפסול כשר משום שטול צרובא ועיקר הא מלתא נפלא צעיני פלא גדול וכולי סוכה אינה סוכה ורמינן עלה הא דתניא הרי זו סוכה וכו' משום שטיל צרובה ועיקר הא מילתא הופלאת צעיני פלא גדול עד שחפשתי ודקדקתי ונתגלה לי מי הביאו ז"ל לומר דבר זה כיון שמא לא מה שהקשינו על דברי רבא שאמר לא שנו אלא באילן שגלמו מרובה מחמתו אבל חמתו מרובה מגלמו כשר אקשינן ליה והא קא מטטרף סבך פסול צהדי סבך כשר וכן נמי הא דתנן הדלה עליה חת הגפן וכו' אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה וקא מקשינן והא קא מטטרף סבך פסול וכו' לא מיתרצא לן אלא בשחצטן והוא ז"ל סבר שחצטן זו כעין קציצה ותלישה מן הקרקע וקאמר לן דאם סבך כשר מרובה על הפסול אם קצץ אינו צריך לנענע והוא מה שאמר ז"ל הדלה עליה עליו האילנות וצדיהן וסיכך על גפן ואחר כך קצץ אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה אלא חצטן דקאמרי לינו קציצה ולפיכך הוקשה עליו הא דתנן תקרה שאין עליה מעזיבה ר' יהודה אומר משום בית הלל או מפנקא או נוטל אחת מצנתיים וכו' וכן נמי הא דתנן המקרה סוכתו בשפודין או בצארכות המטה אם שיש ריוח צנייהן כמותן כשרה ולא קא מקשי עליה והא קא מטטרף סבך פסול צהדי סבך כשר ואומר אני שחירץ ז"ל דשאני לן בין עירוב הסבך הפסול עם הסבך הכשר כגון האילנות עם הסוכה וצין שיהיה זה לעצמו וזה לעצמו בלא עירוב צב צב התקרה שניטל אחת מצנתיים והשפודין או ארכות המטה שמניח הפסול צנייהן ויהיה זה לעצמו ולפיכך אמר ז"ל לאחר כך סבך צב לעצמו וצב לעצמו זה צב זה אם יש בסבך פסול שלשה טפחים וכו' עד פחות מיוכן כשרה וקשיא צעיני לתרוני הכי מכמה אנפי חדא משום קושיין דאדכרית לעיל החוטט בגדיש והקוצר לסבך דרב הונא ותניא דסיכי תאנים וכו' דכולהו סבך פסול מעורב עם סבך כשר נינהו ועוד לאו קל וחומר הוא ומה במקום שחצטן ומעורב עם הכשר לא קאמרינן שטיל צרובה מקום שהוא מיוחד ונראה שהוא פסול לא כל שכן דלא שטיל ועוד אי חצטן קציצה היא אמאי קמני אם היה הסבך הרבה מהן אם כן ניתנינהו חד צבא אם קצץ כשרה צין היה הסיכוך הרבה וצין מועט ולאחל מתניתין גופה תיקשה קמני רישא אם היה הסיכוך הרבה מהן וקא מוקמינן לה בקציצה והדר תני או שקצץ מכלל דרישא מחוברין נינהו ומכלל דאם היה הסיכוך הרבה מהן ולא צעי קציצה ואי אמרת דקציצה לא מהניא אלא צנענוע חדא דאם כן נפקא לה מתניתין כולה מפשטה ועוד הניחא לשמואל דקאמר צריך לנענע אלא לרב דאכשורי מכשר בלא צנענוע מאי איכא למימר ועוד אי חצטן לשון קציצה אמאי קא משני תלמודא בלישנא לימא הכא והכא בלשון קציצה או הכא והכא חצטן ועוד הא דקתני המקרה סוכתו בשפודין או בצארכות המטה וכו' וקא מוקמינן לה אם היה נחוטין שתי נותנין ערב ואם נחוטין ערב נותנין שתי וקתני כשרה והא אינו זה צפני עצמו וזה צפני עצמו אלא ודאי השפודין עם הסבך מעורבין הלכך קשיא לפי תירוצן זה אבל הני הלכתא דקא מסיק הוא מינה לעיין מר צב טובא דילמא מסייעין ליה מן שמיה ומתריץ אליביה וכן יחי רבון . . .

תשובה.

אלו השלש שאלות צענין אחד הן תלוין והוא פירוש ז"ל חצטן קציצה ומאן חכים לפרושי כי האי פירושא אלא גברא רבא דכחית לעומקא דגמרא כותיה ז"ל דהא אקשינן על מתניתין דהדלה עליה את הגפן וכו' בגמרא דהעושה סוכתו תחת אילן היכי דמי אי נימא בשלא חצטן אמאי כשרה ופרקינן אלא לאו שחצטן וכולי ואתמיהינן נמי על הצריחא בגמרא דהדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גפן פסולה היכי דמי אי נימא בשלא קצץ מאי צריחא

ברכת אברהם

אריא משום תעשה ולא מן העשוי תיפוק ליה במחזורין נינהו אלא לאו שקצנן וכו' וענין שתי הקושיות אחד הוא וכן הפירוק אחד הוא אלא מיהו חצטן לשון הגמרא וקצנן לשון המשנה ובכמה מקומות יביא התלמוד בשקלא וטריא דיליה פעמים לשון משנה ופעמים לשון תלמוד וזו הראיה עמוקה היא והקושיא שלך יש להתקשות בה ואבא מארי ז"ל בתחלת ימיו לא היה מפרש חצטן קצנן והפירוש שלו על גמרא ומסכת סוכה פירש בו חצטן פירושא אחרין כדעת מקצת המפרשין ואני תיקנתי אותו על החיצור בנוחיתו ז"ל ופרשתי חצטן קצנן והנחתי זו הראיה ואע"פ שיוכל המקשה לומר האי בריתא דאקשי גמרא עליה תפוק לי דמחזורין נינהו בשרוב הסיכוך מחובר וליכא מאן דפליג בבי האי דבעי קציה איכא למפרך לא פליג בביתא דפליג במתניתין ואם היה הסיכוך הרבה מהן אלא סתם תניא בלא חלוקה דפסולה ושומעתי שהרב רבנו שלמה הגרפתי ז"ל כך פירש חצטן קצנן אבל לא ראיתי דבריו בזה הענין ותמה אני על מי שלא יפרש חצטן הינו קצנן היכי מפרקא ליה קושיא דאקשינן על מתניתין דהדלה עליה הא קא מטטרף סבך פסול לסבך כשר כל זמן שהן מחזורין סבך פסול נינהו ואם החזיטה של אותה המפרשין מפקא למחזור מלהיות סבך פסול אפילו ברובא נמי ומסתיע חזיטה אלא לעולם ליכא פירושא דמסתבר אלא שחצטן הינו קצנן מיהו זה לשון הגמרא וזה לשון המשנה כששמענו מפי הרב ז"ל בפירוש ודקא קשיא לך מסוכי תאנים ופרכילי ענבים ועטרות של שגלים ומכבדות של תמרה דכולהו סבך פסול דהוא האוכל מעורב עם סבך כשר דהוא הפסולת ודאי קשיא יפה היא ואנחנו תמיד מתקשין בה אבל אינה קושיא על אבא מארי ז"ל אלא על התלמוד עצמו אפילו לדעת מי שפרש חצטן ריסק עיקרן או פיזרן לכאן ולכאן או פירוש אחר הקושיא עדיין במקומה עומדת דאובלין ליה להו תקנה להכשירן לסיכוך ואם יש הנפש לומר סבך פסול בטול ברובו נמצא ליה אם כן אחאי הצריכוהו בהדלה עליה לחזיטה אפילו לא חצטן נמי ולא סלקא דעתך לומר אינו צריך חזיטה אלא בדהוי רובא דסבך מחובר דהאי תירושה דתרגין אלא לאו שחצטן וכו' תירוצא לסיפא דמתניתין דתנן אם היה הסיכוך הרבה מהן וכו' הנה נתבאר דמחזור ליה בזה תקנה והסוכה פסולה ויראה שאלא הקלו בזה אלא מפני שאותו האוכל נראה כלאי סוכה להו שניין מצורת ההלכה ויראה שאלא חצטן דומה לסבך מחובר וכיוצא בו לדעתו בו לסבך כך יראה ודעתו שיהיה עם פריקא אחרת שלא נתגלה לנו ודקא קשיא לך ממתניתין דגופה תקשי ודאי תקשי לרב ולא לשמואל וכבר סלקא לה קושיא דאקשינן על רב בקושיא ומשום דסלקא ליה לרב מביתא בקושיא לא אנטריכין לאותו כי עליה מתירן המשנה שאינו מחובר בלשונה ודקא מקשית מדתני המקרה סוכתו בשפודין וכו' וקא מוקמינן לה אם היו נותנין שתי נותנין ערב וכו' ליתא קושיא כלל דאע"ג דסבך פסול שתי וכשר ערב או בהפך אינו ערוב שסבך כשר יש לו מקום מסוים ניכר לעין וכן הפסול וזין שהיה מקום הסבך הפסול קטן או גדול רחב או צר אינו ערוב שאין הערוב אלא שהיו שניהם הכשר והפסול מעורבין זה בזה ואין בגינהו בדילה הנכרת ומן שמיא מסייען לנא לתרוצי אליזיה ואליבא דהילכתא....

שאלה ל.

יעוד קשיא לי מה שהתיר לאכול פירות חוץ לסוכה אפילו דרך קצב והא סוגיא דגמרא הוא דקא מוחזקין ממתניתין דקתני ומעשה שהביא לן לרב יוהנן בן זכאי לטעום חמ התבשיל ולרבנן גמליאל שתי כותבות אחת ודלי שלמים וכו' ואי סלקא דעתך ככותבת הגסה שאמר יתירא מכבינה השתא שתי כותבות בלא גרעינן לא הוי כבינה כותבת אחת בגרעינתה יתירא מכבינה מכלל דסבדין לן דפירות צעי סוכה ור' ירמיה קבלה ותיירן דשתי כותבות בלא גרעיני לא הוי כבינה וכו' ואע"ג דשני רבא לא מפני שהלכה כך אלא משום דהוי לה פירי ופירי לא צעי סוכה הא איתותב רבא מהא דאמר כשהיו למדין תורה אלל ר' אלעזר בן שמעון והביאו לנו תאנים

ברכת אברהם

תאנים וענבים ואכלנוס עראי חוץ לסוכה אכילת עראי אין אכילת קצע לא ואע"ג דדחי ושני ואכלנוס כאכילת עראי לא סמכין אשנוייס דהא הדרינן למימר נימא כתנאי לפיכך אם השלים במיני תרגימא ינא ואי סלקא דעתך פירי צעי סוכה לישראל צפירי מדדוקין דתניא דמתניתין דמיני תרגימא קא סבר דפירי לא צעי סוכה מכלל דסבירא לן דר' סבר צעי סוכה ולא סמכין אשנויא דרבא והלכך הויה לה כתנאי ואפילו הכי קא מוקמין דמתני דמיני תרגימא בדליכא פירי ואי צעית אימא מאי מיני תרגימא דקתני פירי הלכך לדברי הכל פירי צעי סוכה ואידחי ליה תרונא דרבא וצטיל....

תשובה

לא בזה לך זו הקושיא כולה אלא מהני תנאי דכתבי צספרי גמרא שצריך שכן נראה מדברין שכתוב צספריים נימא כתנאי ואין לשון התלמוד כך אלא נימא מסייעא ליה ובחקנת הספרים תניא דמסייעא ליה לפיכך אם השלים וכולי וליכא צה קושיא כלל דכבר אוקי רבא מתניתין דסוכה משום דהוי להו פירי ופירי לא צעי סוכה ואותני עליה דרבא מצרייתא ופריק תרי פירוקי וקס פירוקים ומשום דאקשינן עליה מצרייתא ותריץ אטעמיה ולא קמא עליה קושיא צקשנו לסיועיה ואמרינן צגמרא נימא מסייעא ליה לפיכך אם השלים צמיני תרגימא ינא ודחינן להאי סיועא מאי מיני תרגימא וכולי כלומר מהא סיועא הלכך ליכא מינה סיועא ולא תיובתא ולא מפני שלא ננוא צהאי תניא סיועא לרבא ודחי דצריז סבדר תירצן אותם וקס תירוציה דהאי צרייתא ליכא צה משמעא לטעמיה דרבא לא תיובתא ולא סיועא ולפיכך סמכין אפרוקיה דרבא דלא אידחי ולעולם הלכתא פירי לא צעי סוכה וליכא צדצריז ז"ל קושיא ...

שאלה לא

ועוד קושיא לי האי דקא סבר ז"ל לרבות בערבה שצולב אמר אם הוסיף על שתי ערבות הרי זה פסול ומאי שנא מן הדם שאם הוסיף כשר הא כשם ששנין שלשה הדסין ואפיקנה מעקף עץ עבות שלשה הכי נמי שנינו בערבה שתיים ואפיקנה מערבי נחל ואי הני שלשה הדסין לאו דוקא ולא קתני שלשה אלא דלא נפיק צצציר מינה הכי נמי ערבה שתי ערבות ולא פחות הא יותר שפיר דמי ואי אמרת מקשינן ערבה ללולב ולאחריו כשם שצולב והאחריו אחד ולא יותר הכי נמי ערבה שתיים ולא יותר חדא דמאי חזית דמקשית לאחריו וללולב אקיש להדם ועוד אחריו וללולב גופייהו מנא לך דחד חד ולא יותר אי מדקתני כשם שלולב אחד ואחריו אחד הא ליכא למשמע מינה דהכי קאמר כשם שלולב אחד ואחריו אחד יספיק ונפיק ציה הכי נמי דם וערבה ולעולם אימא לך אם הוסיף כשר ואי מהא דקא מקשי ואימא פלפלין דתניא היה ר' מאיר אומר וכולי ומדרינן משום דלא אפשר היכי נעביד נימי חדא לא מנכרא לקיחתה תרתי תלת פירי חדא אמר רחמנא ולא שנים ושלשה פירות אימינא לך הא ליכא למשמע מינה דהכי קאמר או לא מתעבדי מצוה אלא צתרת תלת פלפלי הא פירי חדא אמר רחמנא מספיק למצוה ולא הצריכנו הכתוב לשנים ושלשה דהא כתיב פרי עץ אחד וכיון שצפרי אחד נפקין ליכא למימר דפלפלין חדא משום דלא מינכרא לקיחה מפלפלין אלא צתרת תלת והכתוב לא הצריך לכך ואם כן מאי שנא דם דקא מכשר לצריזי ומאי שנא שאר המינין דקאמר ז"ל (הלכות לולב פרק שביעי הלכה ז') אין מוסיפין על מינים ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסל והא אפילו לר' יהודה דקסבר לולב שצריך אגד הטר לאגדו צצבי וצעיקרא דדיק לא כיין שהוא מינו לא פסיל ציה צין צצירא לן דצריך אגד צין לא צצירא ולפיכך נהגו העולם לרבות בדם ובערבה כדי לנאות את ההושענא ועוד נהגו להקיפו צהוינן מלולב אחר משום נוי ולא איקפת

ברכת אברהם

איכפת להו וסרחשונים אומרין שמרנה צהדם עד ס"ח דין כמנין לולב ומרצין בערבה עד ע'
כנגד שבעים אומות והדין צות' ...

תשובה

חקנו הספרים שלכם שכבר חזר בו ז"ל ותיקן הספר שלו בידו כך ואם הוסיף או גרע לא
פסל ושמעתי מפיו ז"ל ראי' חזקה להאי סגרא בחרא מגמרא דסנהדרין בפרק ואילו הן
נחנקים התם ה' איכא לולב דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף וכו'
ואין מפרשין לחכם ...

שאלה לב.

ועוד קשיא לי ה' דקא סמך ז"ל אהא דתניא מעשה באנשי כרכים שהיו מורישין את לולביהן
לבניהם אמרו לו אין שעת הדחק ראי' מכלל דאפילו רבנן מידו בשעת הדחק אם כן
אפילו כולו נמי יבשין כשרין ואי אמרת ה' דחין לה דאמרינן מאי לאו חולסו ודחין לה
אלולב אי משום ה' לא דתחיה דהא קא מיתין תניא בפירוש שר' יהודה מתיר אפילו בחמרוג
יבש וצטלה לה ה' דחיתא דשנין לעיל לא אלולב ואיתותב רב' ושמעין מניה שר' יהודה
בכולהו לא צבי הדר ומאי דקאמרי ליה רבנן אין שעת הדחק ראי' בכולהו קאמרי הלכך לא
שנא לולב ולא שנא שאר מינין ועוד ממאי דהאי דקאמרי רבנן אין שעת הדחק ראי' דנשעת
הדחק יבש כשר דילמא אין שעת הדחק ראי' והאי דקא נטלו יבש שלא תשתכח תורת לולב
מישראל כדקאמרינן גבי אחרוג מהו דתימא אם לא מנא אחרוג יציא פרי או רמון דלא תשתכח
תורת אחרוג ודוקא מין אחד הוא דלא יציא ה' יבש יציא שלא תשתכח תורת לולב ולעולם
אינו כשר דאי אמרת נשעת הדחק כשר הוא לרבנן לא היו להו למיתנא פסול דמשמע בין
לכתחלה ובין דיעבד אלא לאו יטול ואם נטל כשר כדקתני גבי לולב של עבודה זרה ומדקתני
פסול שמע מניה דאין אדם יוצא בו ידי חובתו ובשעת הדחק זכרון בעלמא הוא.

תשובה

נבלם אני מלפרש לך אלו הפירושים הקרובים אבל הכרחני צאלו הקושיות לבאר דברים
המבוארים ודאי ר' יהודה סבר בכולהו יבשים כשרים ולא סמך ז"ל על אוקימתא דאוקמינן
לא אלולב דמשמע לא הכשיר ר' יהודה אלא בלולב יבש דהוא ז"ל כרבנן סבירא ליה לא כר'
יהודה דיחיד הוא ויחיד רובים הלכך רבנים ודרך ההלכה כך הוא ר' יהודה סבר בכולהו
יבשים כשרים כפשטה דברייתא ר' יהודה אמר יבשים כשרים דהך אוקימתא דאוקמינא דברי
ר' יהודה בלולב בלנד דחיה היא מדתניא אחר כך אחרוג יבש פסול ור' יהודה מכשיר
כדאמרת מיהו אע"ג דפליגי רבנן על ר' יהודה ה' מיתי ר' יהודה מאנשי כרכים שהיו מורישין
את לולביהם וסודו לו מיהו נשעת הסכנה ולפיכך ליכא מהאי מעשה ראי' שלא נשעת הסכנה
וכן ליכא מיניה ראי' לשאר המינין דלולביהן בלנד קאמר וכוהיל ומעשה שסודו בו רבנן לר'
יהודה ליתא אלא בלנד ואין לא סמכינן אלא על רבנן ליכא יבש כשר אלא לולב בלנד ובשעת
הדחק או הסכנה בלנד כדאמרי ושהקשית דילמא נשעת הדחק זכרון בעלמא ליתא קשיא כלל
דאם כן לא הו' מהדרי לר' יהודה אין שעת הסכנה ראי' דמשמע בזהוהי העת יוצא בו אלא
כדי הו' להו לאסדורי לר' יהודה ההוא זכרון בעלמא הוא ועוד לזכרון לא איכפי לאנשי
כרכים

ברכת אברהם

כרכים להודיע לבניהם: אלה לקחם המנוח ודקא קשיא. לך אחי לא תנין לא יטול ואם נטל
כשר היכי תני הכי ושלא בשעת הסכנה או הדחק אפילו ייעבד אינו כשר ולא הכשירו אלא
בשעת הסכנה בלבד ועוד ליכא מחניתין דאוספו עלה ותירצו לה גמרא אלא האי מחניתין בלבד
כפשטה דמחניתין פסיקא מילתא דלולב יבש פסול לגמרי ובפירוש הסריחא והגמרא אינה פסיקא
בשעת הסכנה כשר...:

שאלה לב.

קא פסיק הרב ז"ל דמשבעה במרחשון שואלין את הגשמים בארץ ישראל כר' אלעזר דאמר הלכה
כרבן שמעון בן גמליאל וקשיא לי דאנן קא מוקמינן הא דר' אלעזר בזמן שבית המקדש
קיים כיון דאקשינן דר' יהודה אדר' אלעזר דאמר הלכה כרבן בן גמליאל מחריג תירוצא בטלו
לכו דברי ר' אלעזר לגמרי אין הלכה כתלמיד במקום הרב ותירוצא תנינא חי בעית אימח כאן
לשאל כאן להזכיר ולא קא דהא אמר ר' יוחנן במקום ששאל מזכיר בין להתחלה בין להפסקה
ותירוצא אחרונא הא לן דאית פירי בדברא משבעה במרחשון והא לכו בזמן שאין בית המקדש
קיים התחיל לשאל התחיל להזכיר ומסקינן דהא והא לרידהו ולא קשיא כאן בזמן שבית המקדש
קיים וכאן בזמן שאין בית המקדש קיים בדקתני רבן גמליאל טעמיה חמשה עשר יום אחר
החג כדי שגייע האחרון שבישראל לנהר פרת ודברי ר' יוחנן דאמר הלכה כר' יהודה בזמן שאין
בית המקדש קיים במקום שזכיר שאל דליכא עולי רגלים וליכא פירא בדברא הלכך קשיא...

תשובה.

לא דחינן לתלמוד ערוך משקלא וטריא דגמרא דהא בזה דך שקלא וטריא אמרינן על פסקת
בשלה במרחשון שואלין את הגשמים וכו' אמר ר' אלעזר הלכה כרבן גמליאל ועוד דך
שקלא וטריא כוליה ודך אוקימתא דאמרינן כאן בזמן שבית המקדש קיים וכו' לתרוני דברי ר'
יוחנן דתלה הזכירה בשאלה דאמרינן התחיל לשאל התחיל להזכיר פסק מלהזכיר פסק מלשאל
והאי סברא לא מתוקם דר' יוחנן אמורא הוא והא דרייתא פליגי עליה דתניא חכמים אומר
בגולה עד ששים במקופה ואפסיקא הלכתא בגמרא כחכמים הלכך חידחי ליה סברא דר' יוחנן
דסבר דכל אימת דמזכיר שאל ובטלה לה דך אוקימתא ושנויא בעלמא היא ולא סמכינן עלה
ופירוקא קמא דייק טפי דר' יוחנן ור' אלעזר תרי גברי וגברא אגברא לא רמינן וכו' אלעזר
ור' יוחנן תרי גברא וגברא אגברא לא רמינן וליכא דם קושיא בזה דהא אי פירוקא...

שאלה לד.

קא פסק הרב ז"ל דמאן דאכל מזה בלא כוונה יא כגון שאנסוהו גוים מכלל דקא סמך איהא
דשלו ליה לאבזה דשמואל כפאו ואכל מזה יא ופריש רב אשי שבפלוהו פרסיים אלמא
דסבירא ליה דמזות לא בעי כוונה וקשיא מאי דקא פסיק לענין חקיעה שלא יא עד שיחבוין
שומע ומשמיע ואי כשלו ליה סבירא ליה אפילו התוקע לשיר יא ואקשינן עלה פשיטא דהאי
האי ופריק מהו דתימא התם תאכל מזות אמר רחמנא וקא חיל כל דהוא אכל הכא מתעסק
בעלמא הוא קא משמע לן דמזות לא בעי כוונה מכלל דהא בזה תליא וסברא דיליה כר' זירא
היא דאמר ליה לשמיע איכון ותקע לי ואחיה כי הא דאחיה שומע שומע לעצמו משמיע
משמיע

ברכת אברהם

משמיע לפי דרכו אומר ר' יוסי צמח דברים אחרים בשליח צבור אבל ביחיד לא יאמר עד שיתכון שומע ומשמיע ואע"פ שצפירוש פסק ז"ל בקריאת שמע כרצה דלא צעיקן כוונה וסמך השינוי דשנין דמתניתין דהיה קורא בתורה וסגיע זמן המקרא אם כיון לבו יאמר דבקורא להגיה עסקין ובלשון הזה אומר ז"ל בספר אהבה הקורא את שמע ולא כיון לבו צפסוק ראשון שהוא שמע ישראל וג' לא יאמר והשאר אם לא כיון יאמר אפילו היה קורא בתורה כדרכו או מגיה את הפרשיות האלו בעונת קריאת יאמר והאי שינוי לא שנין ליה אלא אליבא דרבה דאמר מנות לא צעי כוונה כיון דאותיבניה ממתניתין דהא ואוקמה בקורא להגיה ופשטה דמתניתין בר' זירא או אלא בלא דוחקא ומאי שגא דבתקיעה סבירא ליה בר' זירא ודאיהו ובקריאת שמע כרצה ואי אמרת דבקריאת שמע סמך אהא דתנו רבנן שמע ישראל ד' אלפסיו ד' אחד עד כאן כוונת הלכך דברי ר' מאיר ואמר רבא הלכה בר' מאיר מכלל דבכולה לא צעיקן כוונה הלכך צעל כרחיק נפסוק כרצה בשאר קריאת שמע וכי כוונה זו למנות קריאת שמע היא ודומיא דכוונת תקיעה למנות תקיעה וכוונת אכילה מנה למנות אכילה הא כוונה דאפליג' בה ר' אלעזר ור' עקיבא ותנא קמא דברייתא ור' אחא שאמר משום ר' יהודה ור' אלעזר ור' אשיה נמי וברייתא דר' מאיר לא תניא רמיא אלא לכוונת תפלה דסברי הני תנאי שמונה לכיון לבו בשעת קריאה לקבל עול מלכות שמים ואם קרא קריאת שמע בלא כוונה הלכך ואע"פ שנתכונן בקריאתו לשם מנה לא יאמר הואיל ולא כיון לבו לקבל עול מלכות שמים תדע דבהא פליגי דהא צפירוש קאמרי עד כאן מנות כוונה מכאן ואילך מנות קריאה ור' אשיה סבר עד כאן מנות קריאה וכוונה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה דכותיה גבי תוקע ואוכל מנה היכי משכחת לה מתכונן למנות תקיעה בלא שמיעה ולמנות אכילה בלא אכילה ועוד אי בכוונת מנה פליגי הני תנאי אחאי לא מוקמינן פלוגתא דרבה ור' זירא בתנאי מהני תנאי אלא לאו שמע מינה דמנות כוונה לחוד ומנות קריאה לחוד ומנות קריאה גופה פלוגתא דרבא ור' זירא אי צעיקן משעת קריאה כוונה לעשיית המנה ולגאח ידי חובה או לא דומיא דטמא שטבל אם צריך לכיון דעתו ליטער או אינו צריך אלא אע"ג דלקרורי נפשיה קא מכיון עלתה לו טבילה ועוד אי אמרת בכוונה דעשית מנה עסקין איכא לאקשווי מאי קסברי הני תנאי אי נימא דקא קסברי מנות צריכות כוונה מאי שגא פסוק ראשון ופרק ראשון או עד לבצך אפילו כולה נמי ואי קסברי מנות אין צריכות כוונה אפילו מקצתה נמי לא הלכך לאו בכוונה דעשית מנה עסקין ואם כן ליכא למילף מינה. ולא עוד אלא אפילו בהלכה זו עצמה נראה לי דקשיא דידיה אידידים שהרי בתחלה פסק ר' מאיר דלא צעיקן כוונה אלא צפסוק ראשון וחרור ופסק בר' אחי שאמר משום ר' יהודה כיון שכוין את לבו צפיקן ראשון יאמר דכתיב קאמר ז"ל מי שהיה עוסק במלאכה מפסיק עד שיקרא פרשה ראשונה כולה וכן נמי האומנין וכולי ונתן טעם הדבר שלא תהא קריאת עראי כי היכי דלא תקשי דידיה אידידים ובעניות דעתנו לא מצינו טעם של דבר כך ולא מיפרשא לן אלא משום כוונה דבר' אומר ליה רב מרי צרי דבר שמואל לרבא תנן האומנין קוראין וכו' אלמא לא צעיקן כוונה ורמיניה ר' שמעון בן יוחאי אומר הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו בכולה וכו' שמע מינה משום כוונה הוא ובמסקנא אמרינן הכי אומר ר' יוחנן בטלין ממלאכתן וקוראין כי היכי דלא תיקשי כוונה אכוונה וכיון דקשיא לן אדבית הלל דאמרי עסקין במלאכתן וקוראין אוקימנא בפרק ראשון וסינו סבריה דר' יוחנן בריש פרקין דאמר רבה בר חנה אומר ר' יוחנן הלכה בר' אחי שאמר משום ר' יהודה ובעניותיה יעיין בזה מילתא טובא כי היכי דליגלי לן מאי דמכסי מיין בה...

תשובה.

זו השאלה ודאי ראוי לשאול כמותה וכמה דקדוקים יש בה והנה אני מפרש אותה בדרך ברורה בעזרת הצורה מדחזקין לגמרא במסכת ברכות בפרק הקורא דאסיק דבריו בתירוק המשנה הקורה להגיה והאי מסקנא לאו בלשון רבא אמרינן ליה התם בברכות סומכין על האי מסקנא דדוקא הוא ואע"ג דמתחזי מגמרא דראש השנה דהאי מסקנא תירוץ אליבא דרבא הוא סומכין

ברכת אברהם

סמכין עליה דאילו לא הוה דייק אליבא דהלכתא לא אסיק ציה הגמרא סתם צפרק הקורא
 דלא אסיק ציה אלא למימרא דתירוצא דוקא הוא שדך שילינן על מתניתין דהיה קורא בדוכתא
 מאי כיון את לבו אי לימא ללאת שמע מינה דמנות צריכות כוונה ודחינן לא מאי אס כיון
 כיון לקרות ואתמסינן לקרות הא קא קרי ופרקינן בקורא להגיה וקס ליה האי תירוצא ומסקנא
 דגמרא הוא ועליה סמכין ולענין אכל מזה בלא כוונה ליכא צה ספיקא דמשלחו ליה לאבוס
 דשמואל ואוקמה רב אשי בשכפלו אותו פרסיים ואוקמתא דסמכא היא דלא אידחיא ליה ועוד
 דרב אשי בתרא הוא והלכתא כבתראי וסוגיא דגמרא בכל מקום מנות אינן צריכות כוונה וברייתא
 שניה בפסחים צפרק ערבי פסחים אכלן בלא מתכוין יא ואע"ג דאוקמה ר' שמעון בן לקיש
 כתנאי כי הוי דלא תיקשי ליה לא איכפת לן בדבריו דיחיד הוא וסוגיא דגמרא דמנות אינן
 צריכות כוונה ולענין תקיעה פשיטה מילתא דהלכתא כר' זירא דהא אקשינן עליה ופרקינן
 אליביה ולא אקשינן עליה אלא אחאי הנריך כוונה משמיע אכל ככונת שומע ליכא צה ספיקא
 דמתניתין דוקא אס כיון לבו יא ואס לאו לא יא והך שינויא דשנינן בסביר חומרא בעלמא
 הוא שינויא בעלמא דמסיפא דמתניתין שמעינן דכוונה ללאת צעינן דהכי הן ואע"פ שזה שמע
 וזה שמע זה כיון את לבו וזה לא כיון הלכך בשופר ומגילה צה צעינן כוונה ללאת דמנות
 דמתניתין ובקריאת שמע ואכילת מזה וטבילה צה מקום וכיוצא בזה לא צעינן כוונה ללאת דמנות
 אינן צריכות כוונה דסוגיא דגמרא בכל דוכתא ודוכתא ואי קשיא לך מאי שנא שופר ומגילה משאר
 מנות זו ודאי קושיא עמוקה היא והיא על הגמרא לא על אבא מארי זכרו לחיי העולם הבא
 וכמה זמן נתקשית לי קושיא זו אחר פטירת אבא מארי ז"ל עד דאשכחתי צה טעמא והוא
 שהמנות דאמרינן צה מנות אינן צריכות כוונה מנות שקיומן צעשיית מעשה שגוף אותה העשייה
 היא המנוה כגון אכילה וטבילה וקריאה וכיוצא בזה אכל שופר והואיל וגוף המנוה שמיעת קול
 בעלמא היא כי לא מכוין מאי קא עביד מן המנוה אינו באוכל מזה וטובל דאע"פ שלא כיון
 לבו צעת העשה כדן קיים המנוה צעת העשה שגוף המנוה היא שיאכל או יטבול וכן נמי
 שומע מגילה כשומע שופר תדע דלא הנרכנו קורא מגלה לכיון לבו ללאת אלא שומע קריאת מגלה
 בלבד הוא שהנרכנו אותו כוונה אכל הקורא עצמו אין דינו חמור מדין קורא קריאת שמע דאס
 כיון לבו לקרות אע"פ שלא כיון ללאת יא ואע"פ שלא נתפרסם הכי בגמרא מהקושיא גמרינן
 ליה ועוד שלא ראינו אותם הנכריים כוונה ללאת אלא כשומע בלבד וכמה טעם צדור הוא זה
 ודקדוק יפה למצינן וכדן גלינו אותו לכל התלמידים צבית המדרש מכמה שנים ולענין זה
 שהארכת צעינן כוונה קריאת שמע דהיא ככונת התפלה לקבול מלכות שמים לא ידעתי צה זה
 מקום שהוא כוונה יציאה בעלמא ולא ידעתי מאי זה מקום נראה לך שאינו סובר כך והלא
 בפירוש אמר בסוף הלכה ראשונה מפרק שני בהלכות קריאת שמע והשאר אס לא כיון יא
 אפילו היה קורא בתורה כדרכו וכו' למימרא דפסוק ראשון לא סגי ליה ככונת קריאה בעלמא
 וכדן פירוש הכוונה בהלכות תפלה ואמר כיצד היא הכוונה שיפנה לבו מכל המחשבות ויראה
 עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה ולא יעלה על הדעת שלא פירש שם אלא כוונת תפלה בלבד
 שאילו היה הדבר כך היה אומר כיצד היא כוונת התפלה והואיל ולא אמר כך אלא היא הכוונה
 סתם משמע בין כוונת תפלה בין כוונת קריאת שמע ועוד ענין אחד הוא לקריאת שמע ולתפלה
 שהכל צדור לפני הקב"ה וצריכין כוונה אחת ובפירוש אמר צפרק שני מהלכות קריאת שמע וצריך
 להאריך בדת של אחד כדי שילמכיה על השמים ועל הארץ ועל ארבע רוחות ואין בדבריו ככונת
 ספק כלל ושהקשית מדפסק כר' מאיר וחזר ופסק כר' יוחנן דאמר בטלינן צפרק ראשון תמיא
 וזו הקושיא להא קושיא שכדן פירש ענינה הרב רבנו יצחק בעל ההלכות ז"ל במסכת צרכות
 וראוי לחכם להקשות אותה עיין במסכת צרכות צפרק היה קורא תמאל פירוק קושייתך
 ותירוק דברי אבא מארי ז"ל דהכי אמר ז"ל על פירוק הגמרא לא קשיא הא צפרק ראשון
 הא צפרק שני האי פירוקא לדברי ר' יוחנן הוא דסבירא ליה וכולי אכל לרצא לאו משום
 דצעינן כוונה ככוליה פרק ראשון הוא דבטלינן ממלאכתה אלא משום דלא ליסוי לה עראי הוא
 בי הא דגרסינן ביומא צפירקא קמא אמר רב יצחק צר שמואל צר מרתא משמיה דרב הקורא
 את שמע לא ירמוז צעיניו וכולי ולפי זה הפירוש הנכון של רבינו יצחק ז"ל הילכתא כר' יוחנן
 או

ברכת אברהם

או כמאן דתריץ אליבא דמתניתין דהאומנין לא קשיא הא צפרק ראשון הא צפרק שני ולא מטעמיה דהוא סבר צטילה משום כוונה ועעמא דהלכתא משום קריאת ערביי הנה גלינו סתרי שאלה זו כולה ולא נשאר בה קושיא צביעתא דשמיא.

שאלה לה.

ואמר הרב ז"ל צהלות קריאת שמע אי זה הוא זמן קריאת שמע צלילה מנותה משעת יציאת הכוכבים עד חצי הלילה ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר יצא ידי חובתו וקשיא לי צגוה דהא קא פסק שמואל הלכה כרבן גמליאל דקאמר עד שיעלה עמוד השחר וצרחיקא גופיה קא מיפלגו רבן גמליאל ורבנן דרבנן אית להו האי רחיקא ורבן גמליאל לית ליה כדקא גרסי רבנן כמאן סבירא להו אי כר' אליעזר לימרו כר' אליעזר אי כרבן גמליאל לימרו כרבן גמליאל וקא מהדרי לעולם כרבן גמליאל סבירא להו וסא דקאמר עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העצירה כדתינא וכו' מכלל דרבנן הוא דאית להו הרחיקא ורבן גמליאל לית ליה ועוד הא רמינן הא דתנן רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר דעלמא כוליה ליליה זימניה הוא והדר תני ולא זו צלצד וכו' דעלמא עד חצות ותו לא ופרקינן דהכי קאמרי ליה צניו לרבן גמליאל לרבנן דפליגו עלך ואמרי עד חצות מנותה קאמרי או להרחיק מן העצירה קאמרי ואמר להו להרחיק מן העצירה קאמרי נפקא מינה דרבן גמליאל לית ליה האי רחיקא דעד חצות ורבנן אית להו וקא פסק הילכתא צהדיא כרבן גמליאל ואם כן מאי טעמא צביק פסקא דגמרא ופסיק כרבנן...

תשובה.

מדקרוק לשון המשנה יתצאר דאפילו רבן גמליאל לא אמר אלא צדיעצד דתנן מעשה צבאו צניו וכו' אמר להם אם לא עלה עמוד השחר מותרין אתם לקרות ועוד כדי מעיינית צגמרא משכחת דלא איפסיקא הילכתא כרבן גמליאל אלא לאפרוקי מדר' אליעזר ורבן גמליאל ורבנן ליכא ציניבו פלוגתא צזמן החיוב עד שנאמר הלכה כרבן גמליאל נאפוקי מדרבנן דאמרינן חכמים כמאן סבירא להו וכו' ומהדרינן כמאן סבירא להו וההדרי לעולם כרבן גמליאל סבירא להו וסא דקאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העצירה כדתינא חכמים אומרים עשו חיזוק לדבריהם וכו' והואיל ותניא מסייעא להו לחכמים דחישין לפשיעה עצדינן הרחק כוותיה וליכא למימר דהאי תניא דחוייה היא דהא אידחו גמרא לפרושה ולתרוצה דאמרינן עלה ומאי שנא הכא דקתני כל העובר וכו' וההדרינן הכא דאיכא אונס שינה וכו' ואין אני יודע אם ציד כצורך הלכות של רבנן יצחק ז"ל או לאו דהאי סברא דאמר אבא מארי ז"ל הוא סברא דרבנן יצחק ז"ל דהכי אמר צפירקא קמא דברכות הא דאמר רבן גמליאל ודאמר ר' שמעון צן יוחאי עד שיעלה עמוד השחר צדיעצד הוא ואפילו עבר הכי צמויד וקרא קודם שיעלה עמוד השחר צפיק ידי חובתיה ואע"פ שאינו ראוי לעשות כן דתניא חכמים עשו חיזוק לדבריהם וכו' ואי קשיא לך אם כן אמאי לא אמרינן הלכה כחכמים ואנא ידענא דאין הלכה כר' אליעזר תשובתך אינו אמר הלכה כחכמים היה עולה על הדעת דאין זמנה עד חצות ותו לא כעין אכילת פסחים ושאר המנויים צמשנה ואין הדבר כך אלא כדאמר הרב ז"ל ומפני זה פסק התלמוד כרבן גמליאל דאמר עד שיעלה עמוד השחר צפירוש...

ברכת אברהם

שאלה לו.

ועוד קשיא לי הא דאמר ז"ל הקורא למפרע לא יצא צומה דברים אמורים בסדר הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לפרשה אע"פ שאינו רשאי אני אומר שיצא לפי שאינה סמוכה לה צמורה וקשיא דאמאי אם הקדים פרשה לפרשה לא קרינא ביה למפרע והא קא קפדינן אסדרה דתנן למה קדמה שמע ליה אם שמע וכו' וקתני ר' שמעון בן יוחאי דין הוא שתקדים שמע ליה אם שמע וכו' והויין להו כמאן דסמיכי אהדדי ותניא בתוספתא הנכנס לבית הכנסת ומלאן שקראו חזיה וגמר עמיה לא יחזור ויקרא מראשה ועד אותו מקום אלא מתחיל מראשה וגומר עד סוף וכן בהלל וכן בתפלה וכן במגילה והאי דקתני ומלאן שקראו חזיה אי אפשר שלא נשתייר בה פרשה שלימה אי נמי זמנין שתיים והרי גמר עליהן וחזר וקרא הראשונים או ראשונה ושניה ואי סלקא דעתך יצא אמאי צריך לקרות עד סוף הא נפיק ליה חובה אחרונה או אחרונות שקראן שלימות הואיל ואין להן סדר חוזר וקורא מראש ועד אותה פרשה שקראה עמיה ודיו יחדמדי לה להלל ולמגילה שמע מינה נמי דעצדיגסה רבנן כמאן דסמיכי אהדדי...

תשובה.

זה שהצריכוהו לקרות על סדר פרשיות לכתחלה הוא וליכא מאן דפליג בזה והוא ז"ל בדאי צדק קאמר ושהקטית מדתניא בתוספתא הנכנס לבית הכנסת וכו' שתי תשובות בדבר חדא דמי יימא לך דבין פרשה ופרשה עסקין כי היכי דתקשי לן אימא לך על חזי פרשה כגון שנכנס ומלא הציבור בחזי פרשה ואין חזיה האומר מחזיתה דוקא כדי שתאמר אי אפשר שלא נשתייר בה פרשה שלימה אלא מקנתה ענין הדברים ומדבריהם שאמרת אי נמי זמנין שתיים תלמוד שחזיה מקנתה לפיכך אימא לך אי נמי זמנין חזי פרשה נשתייר לפניו ולפיכך חוזר לראש ועוד אפילו נאמר חזיה מחזיתה דוקא ואי אפשר שלא נשתייר בה פרשה שלימה מי תניא בתוספתא אם חזר וקרא מראשה ועד אותו מקום לא יצא אפילו תנא הכי הוינא אמרי היינו טעמא דלא יצא משום דפוסק בליתו וקום שהוא חזי פרשה כל שכן דלא תנא הכי לא יחזור ויקרא וכו' אמר ובודאי אין ראוי לעשות כן לכתחלה אלא לקרות על סדר פרשיות והוא ז"ל כבר דקדק בדבריו אע"פ שאינו רשאי וכו' ועוד אני אומר ומי שמחמיר בתבוא לו צרכה...

שאלה לו.

ועוד קשיא לי האי דקא פסיק ז"ל שבין שהגיע זמן תפלת מנחה גדולה לא יכנס למרחץ להזיע עד שיתפלל וכל אותו ענין האומר במשנת שבת והא חזן לא קא מוקמינן לה סמוך למנחה גדולה אלא כי הכי דלא תהוי תיובתא דר' יהושע בן לוי דאמר כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעוס כלום קודם שיתפלל והכא קתני אם התחילו אין מפסיקין לפיכך דחקין ומתרינן לה אליבא כי היכי דלא תהוי תיובתא ודברי ר' יהושע בן לוי לאו הילכתא נינהו כדקא פסיקין בפירוש בברכות ולית הילכתא כר' יהושע בן לוי דאמר כיון שהגיע וכו' הלכך ליכא למדחק ולחוקמה במנחה גדולה אלא במנחה קטנה וכפשה דמתני' והוא ז"ל בשעת הרצ אלפסי ז"ל אמר ואי אפשר שלא מלא בה טעם איחידע ליה למר לידען...

תשובה.

כר מעינית בגמרא דשבת יפה מתברר לך דמנחה גדולה עסקין בודאי אע"ג דמתחזי דלא חוקימנה כמתניתין במנחה גדולה אלא כי היכי דלא תקשי לר' יהושע בן לוי אע"פ כן מדחזין לגמרא

ברכת אברהם

לגמרא בטרם יבא חוקמיתא דאוקמינן דמנחה גדולה עסקין שקיל וטריא אליביה שמע מינה דדוקא היא דמאחר דאוקמינן לעולם במנחה גדולה ובתפורת נון אלעשה אמרינן רב אחי בר יעקב אמר לעולם בתפורת דידן לכתחלה מאי טעמא לא גזרה שמה ישבר הזוג וכו' הלכך פשיטא מילתא לגביהו דאמוראי דמנחה גדולה עסקין ולפיכך תרצו גזרה שמה ישבר הזוג וגזרה שמה יתעלפה וכו' כי היכי דתסתלק דך תמיסה דלחמיהינן בתחלה אי לימא במנחה גדולה הא איכא שהות טובא ואע"ג דלית הילכתא כר' יהושע בן לוי ליכא מהאי מתניתין דש' תיובתא ולא מפני שאין הלכה כדבריו תהיה זו המשנה תיובתא עליה ואם יעלה על דעת אדם לומר אי מתניתין במנחה גדולה תהיה סיועא לר' יהושע בן לוי נאמר לא מפני שאינה תיובתא עליה תהיה סיועא ליה אלא הא מתניתין ליכא מינה לר' יהושע בן לוי סיועא ולא עליה מינה תיובתא ליכא מינה תיובתא דמנחה גדולה עסקין דתתין גמרא לעולם מנחה גדולה ולא סיועא דאכילה לחוד וטעמא לחוד וטעמא דאכילה דאסורה גזרה דילמא אחי לאמשובי כדפריש גמרא וליכא למגזר הכי בטעמא דאין אדם נמשך בטעמא ואם תאמר גזרה טעמא אטו אכילה לא גזרינן גזרה לגזירה הלכך לית הלכתא כר' יהושע בן לוי כדאיפרש בגמרא דברכות ומתניתין דלא ישב במנחה גדולה כדאיפרש בגמרא דשבת ולא קשיא אהדידי והאי הוא דאתידע לן דהו וליכא למיזו מינה...

שאלה לח.

אמר ז"ל בהלכות שביעית יום טוב אצל היום שני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יום טוב שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד אע"פ שיש להקשות על סברה זו ממה אנפי רואה אני עמה דקשיא דידיה אדריה דהא אינו ז"ל סבר שקריאית ההלל בראשי חדשים מנהג ולאו חיובא דרבנן וקאמר שאין מברכין עליו שאין מברכין על המנחה ואם כן אחי קא מחייב לברוכי על יום טוב שני והוא אינו אלא מנהג ואי יליף לה מהא דאמר רבין התם כי היכי דלא לזלולי ביה הא אבוי לא אמר אלא כיון דעיקר תקנתו משום ספק היא שכן אמר למעלה ודאי דדבריהם צעי ברכה ספק דדבריהם לא צאי ברכה ואקשינן ליה והא יום טוב שני דספק דדבריהם הוא וצעי ברכה ופרק התם כי הכי דלא לזלולי ביה הלכך לא אמר אבוי דבר זה אלא בזמן שהיה ספק לפי סברתו ז"ל אצל בזמן הזה דקאמר דלאו ספק הוא לא קאמר שהרי מנהגא הוא ולא עוד אלא הוא ניהו ז"ל פסק שהוא ספק שהרי אמר אם שבת ולא עירב מערב יום טוב שחל להיות בחמישי מערב עירובי חצרות בחמישי ונעבר שבת ומתנה כינא מתנה אומר בחמישי אם היום יום טוב אין דדברי כלום ואם לאו הרי זה עירוב ולמחר חוזר ומערב ואומר אם היום יום טוב כבר עירבתי ממש ואין דדברי כלום ואם אם היום יום טוב הרי זה עירב מכלל דקא סבר שהוא משום ספק ואם כן על איזה מהם נסמוך אם לסמוך שהוא מנהג יש להקשות ואם נסמוך על דבר האחרון שהוא ספק ליכא לחקשוי...

תשובה.

כמה ראוי לתמוה על קושיא זו וכי יש מי שעלה על לבו שיש אצלנו היום ספק לא ביום טוב ולא בשאר עיניי הקביעה ואם יום טוב שני אצלך היום מפני הספק למה תעשה יום הכפורים יום אחד והלא ספיקא דאוריתא לחומרא דבר שראוי לישראל להסתפק בו ובחסדך אל תתן פתחון פה למינים עלינו כי אין ספק במועדות אצלנו והלא בני וארץ ישראל הקרובים לירושלים עושין יום טוב אחד אפילו בחימא אלו ודקא קשיא לך לענין דברכה שאותו הטעם שאמר אבוי כי הוי ביה ז' עירב מכלל דקא סבר בזמן שהיה ספק הוא ארבעה אם כשהוא ספק חושבין דילמא אחי לזלולי ביה ולפיכך תקנו בו ברכה כל שכן בזמן שהוא מנהג דחושבין דילמא אחי לזלולי

ברכת אברהם

זיה ולפיכך מזכרין עליו כדאמר ז"ל ושקפה עליך דדבריו שאמר שבת ולא עירב מניח עירוב בשני הימים ומתנה ליכא זה קושיא דאותן הדברים בזמן הראים אמורים דאיכא שני ימים טובים מפני הספק וכי יראה לך שחצורו לאלו הימים בלעד אילו היה כן לא היה מביא זו דין הקרבנות והטעמות והטהרות וכיוצא בזה אלא ודאי אותן הדברים בזמן הראים אמורים כששמענו מפיו ז"ל בבית המדרש בפירוש ואין דדבריו ספק ולא עליו קושיא שאין הקושיא והשנוש אלא למי שאומר שיום טוב שני באלו הימים מפני הספק...

שאלה למ.

ובן נמי הא דקא סברי תרויכו ז"ל בבבא שולח דיום טוב דדרבנא דקא סבר טעם האיסור משום דכל צינא דמיתלדא האידנא מאתמול גמרא וצינא שולח דיום טוב אחר שבת אסורה משום דכתיב והכינו את אשר יביאו וחול מכין ליום טוב וחול מכין לשבת ואין יום טוב מכין לשבת ולא שבת מכינה ליום טוב ואפילו הכנה דבידי שמים ויום טוב לחודיה נמי אסירה גזירה משום יום טוב אחר שבת ולא שבת שולח מתרגולת העומדת לגדל צינא ולא שבת תרגולת העומדת לאכילה וכד מעיינית בה שפיר לא משכחת דסבירא לן אלא כרב יוסף ורב ינחא דאמרי גזירה אי משום עירות שגשרו או משום משקין שזבו בשלמא כרב נחמן לא אמרינן כי קושין אדמפלגי בבבא שולח דצינא שולח מתרגולת אלא כרב יוסף דרב ינחא אמאי לא והא ר' יוחנן כותיה סבירא ליה מדקא רמינן דר' יהודה אדר' יהודה ומשני וקא מדמי לה למשקין שזבו מן הפירות שהנניסין לאוכלין וקאמר אלמא קסבר ר' יהודה כל האוכלין אוכלא דאיפרת הוא דשמעינן מינה דלא מוקים טעמא דמתניתין דצינא אלא משום גזירת משקין שזבו ותיובתא דקא מותבין עליהו מדתניא אחת צינא שולח בשבת ואחת צינא שולח דיום טוב וכולי וספיקא אסור נתרצה באלף כולן אסורות הא רב פפא ורב אשי דתתראי נינהו מותרין אליביהו רב פפא אוקמה כתנא דליטרא קציעות ורב אשי אוקמה משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין ואפי' מדרבנן לא בטיל ועוד דהא סוגיא דגמרא כותיהו מקשי אהא דתניא אחרים אומרינן משום ר' אליעזר צינא תאכל היא ואמאי מתמהינן עלה במאי עסקין אי בתרגולת העומדת לאכילה אוכלא דאיפרת הוא והיא ואמה שריא ואי סבירא לן כטעמיה דרבא אמאי קא פרכין אוכלא דאיפרת הוא הא אסירא משום הכנה וסוגין בעלמא נמי דלא כרבה דפרק ככל מערבין גרסינן אהא דתנן וכו' ר' יהודה אומר ראש השנה שהיה ירא שגמא תתעבר ועוד אומר ר' יהודה מתנה אדם על הכלכלה דיום טוב ראשון ואוכלה בשני וכן צינא וכו' ארבינן לה בגמרא דאי אשמעינן הכי תרתי משום דליכא למגזר בה משום משקין שזבו ופירות שגשרו אכל צינא דאיכא למגזר אי משום משקין שזבו או משום פירות שגשרו אימא מודה להו לרבנן נריכא ואי סלקא דעתך דסבירא לן דטעמיהו דרבנן דקאסרי ציומה משום הכנה נימא הכי אכל צינא דאית בה איסור הכנה אימא מודה להו לרבנן נריכא ואי אמרת הא אשכחן דרב סבירא ליה כותיה דרבא דאיתמר שבת יום טוב רב אמר נולדה בזה אסורה בזה ור' יוחנן אמר נולדה בזה מותרת בזה ואמרינן עלה לימא קסבר רב קדושה אחת היא והאמר רב הלכה כארבעה זקנים ואליבא דר' אליעזר דאמר שתי קדושות הן ופרקינן הכא בהכנה קא מיפלגו רב אמר אית ליה הכנה דרבה ור' יוחנן אית ליה הכנה דרבה ואמר רבא הילכתא כותיה דרב ביהי תלת והא חדא מיניהו אי מיהא ליכא למשמע מינה טעם איסור צינא ציומה דלעולם אימא לך לא נחלקו רב יוחנן בטעם איסור צינא ציומה דגזירה דרבנן הוא אי משום משקין שזבו או משום פירות שגשרו אלא בלמחר נחלקו רב אמר אסורה למחר דיום טוב הוא ומשום דאין שבת מכין ליום טוב מדכתיב והכינו ור' יוחנן סבר הכנה שבת ליום טוב מותרת דלא דריש והכינו אכל הכנה צינא אתמול במעי תרגולת לא איירו בה כלל הלכך איסור צינא שולח דיום טוב אינו אלא בגזירה דרבנן אכל שבת

ברכת אברהם

שבת ויום טוב אס נולדה בשבת אסורה למחר משום הכנת לידה ולא משום גמירתה בידי שמים
מאחזקת צמעי תרנגולת ואי משכח מר זה טעמא או טעמא לינהר לן עינן ציה...

תשובה

לעולם הלכה כרבה דהא אוחזין עליה ופריק וקס פירוקיה ועוד מדסבר רב כותיה דרבה
ופסק רבא היכאכא כותיה דרב שמע מינה דהילכתא כרבה ושאלת אי מהא ליכא
למשמע מינה הכא והכא ואותו השינוי ששניתה כרי שתעמוד הקושיא שלך לא יתכן ולא יעמוד
שתורף כל מה שאלתה בפירוש דברי רב הוא דרב סבר כותיה דרבה כהכנה ללידה לא כהכנה
דגמר צינה צמעי אמה וכמה שינוש בזה הפירוש חדא דהיכא אמרינן רב אית ליה הכנה ומשמע
כל דסבר רבה כהכנה סבר רב כותיה ורבה לא חלק בין הכנה דגמר צינה צמעי אמה שהיא
בידי שמים ובין הכנה דעלמא ודאי אס קריתא וכו' לא פירשו לך ואני אפרש מה שפירש לנו
והאיר עינינו אבא מארי ז"ל ליכא מאן דפליג כהכנה דעלמא דהיא משבת ליום טוב אסירה
וכיוצא בזה והכנה זו הכנה בידי אדם היא כדאמר קרא בפירוש והכינו ושמע מינה שאין
מכניין אלא מחול לקודש כגון שני לשביעי ואחא רבה ואמר דאפילו הכנה בידי שמים אסורה
כדאמר חול מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב ולפיכך כרבה אית ליה הכנה דרבה כלומר
ההכנה שאינה בידי שמים שלא אסר אותה אלא רבה ומאן דסבר כותיה אכל הכנה דעלמא
לא מיקרי הכנה דרבה וזה הפירוש הנכון דהיכא למימר ציה כי כן שמענו אותו אהנו ורבים
בבית המדרש מפי אבא ז"ל כמה פעמים ודברים של טעם הם וגררין מלשון התלמוד מדאמרין
הכנה דרבה דמשמע דהיכא הכנה אחרת חוץ מהכנה רבה וכדמעניית דדברך משכחת בזה
תמיהא גדולה דהכא איתי בטעמיה דרב משום הכנת לידה ואנו לא ידענו מה היא הכנת לידה
דתרנגולת דאמרין זה עומדת לאכילה וצינתה מותרת על גבה ומאי אהני כהכנת הלידה וכי
קודם לידתה לא היתה מוכנת צמעי אמה אפילו לא נולדה כששוחט אמה ואפילו אכל צינתה
עמה לא ידעתי מאין לכם אלו הפירושים החדשים...

שאלה ב.

והא דקאמר ז"ל בהלכות מנחה שאינה צריכה עיצוד לשמה ראיתי מה ששאל מלפניו ר' יונתן
הכהן ז"ל מכין דבר זה והשיב לו שלא מצינו במנחה עצודה לשמה והיכא דאיתמר איתמר
היכא דלא איתמר לא איתמר וטעמו של דבר שגוף התפלין וגוף ספר תורה הן המנוח אצל
המנחה עמיה אינה המנוח ולא תחשב מנוח אלא מפני הבית החיוב ואם אין בית אין מנחה
אצל ספר תורה ותפלין חובת הגוף התדירה וקשיא לי על תשובה זו וכי הבית עזמו חייב אלא
אם כן יהא אדם דר בו אלוהי אדם הדור בבית לא נתחייב שהרי בית התנן פטור מן המנחה וכל
כיוצא בו נמשאת גם היא חובת הגוף ולא עוד אלא הרי נציית שחובת טלית היא ואפילו למאן
דאמר חובת גזרה אי איכא טלית מיתחייב ואם אין טלית אין נציית ואפילו הכי צעינן טוויס
לשמה ואי משום תדירות ופעמים שאדם דר בשדה ובאוקלים שאין צד חובת מנחה הרי תפלין
ודאי אינה תדירה כדקאמר לן דלילה לאו זמן תפלין הוא ועוד שבתות וימים טובים נמי לאו
זמן תפלין ואם כן יותר מחציו של זמן אדם פטור מן התפלין ומנחה היא חובת הכותנת בכל
הזמן כולו ורוב בני אדם לעולם אין דרין בשדות אלא בבתיים ויושבין בה תמיד וצריכה לעמוד
ימים רבים ולעולם גופה נמי מנוח ולעולם אימא לך פריש בתפלין וספר תורה והוא הדין למנחה
דכולהו תשמישי קדושה נינהו וצריכין עצודה לשמה ודילמא טעמא אחרינא חשכת...
עיקר

ברכת אברהם

ת ש ו ב ה.

עיקר התשובה היכא דאיתמר היכא דלא איתמר לא איתמר והמחמיר בדבר זה צריך להציב ראיה וחי משום תשמישי קדושה הרי מנילה תשמישי קדושה דכל כתבי הקודש תשמישי קדושה הן ואע"פ כן אינה צריכה עבודה לשמה וזה אחרת תשמישי קדושה לפי לשון אלף כתבי הקודש הן בעצמן קודש ותשמיש תשמישי קדושה ושהבאת בקושיהך על הטעם שנתן ז"ל שאין המזוזה מנוה אלא מפני הבית ואמרת וכי הבית עצמו חייב אין אלו דברים שראוי לתמוה עליהם וכי בן דעה יאמר שהבית עצמו חייב וכי צר חיוב הוא אין בדבריו מקום ספק למצין שענין דבריו שאין אדם חייב במנוה זו אלא מפני הבית ואם אין בית אין חיוב למנוה זו ואין התפלגין כך אלא חובה שהוא חייב בה על כל פנים וכבר פירש זה הענין בהלכות ברכות בספר אהבה שם אמר יש מנות עשה שאדם חייב להשתדל בה ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפלגין וסוכה ולולב וכו' ויש מנות שאינן חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה לגג שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה וכו' ושהקשית וכן הציגית שהוא דומה למזוזה שאין אדם חייב בו אלא מפני הטלית ואע"פ כן צריך טויה לשמה יראה שזה הקושיא על הטעם שנתן ז"ל קושיא יפה ואע"פ כן כשתדקק לא תמצא הקושיא עומדת כלל טעם הציגית שחייבנו אותו טויה לשמה משום תעשה ולא מן העשוי נגעו בו דהיכא גרסינן בגמרא דסוכה אמר רבי יהודה אמר רב עשאה מן הקוץ ומן הגרדן ומן הנימין פסולה מן הסיסין כשרה כי אמריה קמא דשמואל אמר לי מן הסיסין נמי פסולה צעין טויה לשמה וצבדיא פרישגא לטעמיה דהאי מימרא דאמר קרא גדילים תעשה לך לשם חובך ותניא בפרש ציגית בספרי גדילים לא מן החוטין תעשה לא מן העשויים וגרסינן נמי בגמרא דמנחות להאי גירסא דאיתין לה בסוכה אמר רבי יהודה אמר רב עשאה מן הקוץ וכו' אלמא צעין טויה לשמה וקאיל והטעם בטייה לשמה משום תעשה ולא מן העשוי כדאיפרש בגמרא דסוכה ובספרי ליכא למיגמר מציגית שלולי הכתוב לא חייבנו בו טויה לשמה הלכך אין עליו ז"ל קושיא לפני מי שירד לעומק חכמתו ודק דוק סברתו כלל ...

ש א ל ה מ א.

ועיר שאל מלפניו ר' יונתן הכהן ז"ל על מה שאמר ז"ל שהבית צריך דלתות ואחר כך יתחייב במזוזה והשיב מדכתיב וכתבתם על מזוזות אינו אלא לבית שיש לו דלתות אבל בית שאין לו דלתות פטור מדכתיב ובשעריך ואמר ז"ל שהדבר ידוע שהשער הן הדלתות וכן אמרו חכמים אחד שערי בתים ואחד שערי חצרות ולא אמרו אחד פתחי בתים שכל פתח שאין לו דלתות פתח מיקרי שער לא מיקרי וקשיא לי על דבר זה שהרי מצינו שער שאין לו דלתות ומיקרי שער דכתיב ומסך פתח שער החצר ואע"פ שלא היה לו לחצר דלתות נקרא שער ובמהנתיין חנן כל השערים שהיו שם היה להן דלתות חוץ משל חולם שמע מינה לאו דלתות תליא מילתא דשער שהשער אינו אלא שם מקום הכניסה והיציאה והוא המקום שבין שתי המזוזות דהא כתיב וירמסו אותו העם בשער ובן נמי זה השער ליי גדיקים יבאו בו וכן שער וילאו וכן עצבו משער לשער במחנה ואע"פ שאין במחנה דלתות הא קא מיקרי שער ויש פתח שיש לו דלתות ולא מיקרי שער אלא פתח שנאמר ואת האנשים אשר פתח הבית הבו בספורים מקוץ ועד גזול וילאו למנא הפתח וכתבי ציה וקדלת סגר אחריו ובאמר צפתחי שערים צביר נמצאת למד שיש שער שיש לו דלתות ויש שער שאין לו דלתות ויש פתח שיש לו דלתות ויש פתח שאין לו דלתות מכלל דלאו דלתות הוא דקא גרמי ואם כן למה נאמר שער ובאמר פתח שהפתח שם הפתיחה שצכותל ושער הוא שם מסלול היציאה והכניסה הצאים בשערים האלה ועל כן נגד הפתח נקרא פתח שנאמר וסוך ידו על ראש קרצנו ושחטו פתח אהל מועד והוא כנגדו וכתבי וילא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית וכמוהו רבים ומה שאמר וכדרישת סמוכים יש בתלמוד והלא

ברכת אברהם

והלא קימא לן שאין מעשה נזכר אלא לאמת ממנו ההלכה ומה שאמר רב נחמן תלי רישא ברישא אינו אלא כדי לידע מקום דרך הציאה כדי לתן נוחה על הימין אבל קודם הדלתות אינו יודע כאי זה צד יניח ...

תשובה.

זו הקושיא דקדוק בינה יש בה וראוי לשבחה אבל כשעיינתי בה מאלתי פירכא בעזרת הצורא שהקשית מדכתיב ומסך פתח שער החצר המסך כנגד הדלתות לפיכך איקרי שער ועוד הכתיב פתח ואינו כמו ובשעריך שאין בו זכרון פתח כלל וענין הכתוב פשוט ומסך שעל הפתח שהוא במקום שער החצר וסיועא איכא מינה ולענין מהותית דתנן כל השערים וכו' מינה תלמוד שאין שער אלא דלתות ואיירי דרוב יש להו דלתות קרי להו שערים ולא איכפת ליה להנא צפתה אחד ואחר צה אינו אמר כל הפתחים היינו מקשים היכי תנא פתחים והרי כולוהו דלתות חוץ מיוחד מהם ולענין וירמסו אותו העם בשער לאו למימרא שהרמסם דלתות דוקא ואפשר שלחנו אותו עם הדלתות שהן השער ולענין זה השער לד' ומאי דכתיב עברו ושצו משער לשער במחנה הדבר ידוע שאין במחנה לא שער ולא פתח שאין לשם מצואות ולא חצרות ולא בנין כלל וכן זה השער ל"י כמו וזה שער השמים שאלת לשון לדמיון הענין הוא ולענין שער שיש לו דלתות דאיקרי פתח אמת וליכא עליה מהאי אגפא קושיא שלא אמר בדבריו שהשער לא איקרי פתח אלא הפתח הוא דלא איקרי שער ודבריו ברורים למצינים שכך אמר שכל פתח שאין לו דלתות פתח מקרי שער לא מקרי ...

שאלה כב.

ועוד מה שפסק ז"ל בהלכות ברכות דפת ויין בלבד הוא דבצי הסיצה ואחר כך יצרך אחד לכולן אבל שאר חולקין ומשקין אינן צריכין הסיצה אלא אע"ג דלא הסיצה אחד מצרך לכולן וקא מקצי ליה ר' יונתן ז"ל למה נניח איכא דאמרי דמשמע לר' יוחנן פת ויין הוא דמהני להו אבל שאר דברים לא מהני ולא חד מצרך לנפשיה ואע"ג דהפויצה והסיצה רב ז"ל על דבריו הדבר ידוע שהפת חשובה מן הכל וכן היין חשוב מכל המשקין ומכל הפירות ולפיכך חשיבות הדבר שמצרכין עליו אנו מצריכין לכל אחד ואחד ברכה בפני עצמו לפי זה הפירוש שעלה על דעתכם בהנהו תרי לישני נמצאו שאר הפירות והמשקין חשובין יותר מן הפת והיין שהפת והיין אחד מצרך לכל אס נתועדו או הסיצו ושאר הפירות אע"פ שנתועדו והיסבו לא יצרך אחד לכל אלא כל אחד צריך לצרך הפך גדול יציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא ולא הכי הוא פירוש הנהו תרי לישני אלא התרין לישני חד טעמא חית להו ואין שם חלוקה בענין אלא בשני המימרא ויש כמה מקומות בתלמוד כך שהוא מקפיד על נוסח המימרא ה"א' הוא אע"פ שאין ביניהם הפרש בענין וזה הפירוש אמר רב לא שנו אלא פת דבצי הסיצה ואחר כך יצרך אחד לכל אבל שאר הדברים לא צבי הסבה אלא אחד מצרך לכל אע"פ שלא הסיצו ור' יוחנן אמר אפילו יין נמי צבי הסיצה איכא דאמרי אמר רב לא שנו אלא פת דמהני לה הסיצה שיהיה אחד מצרך לכל הא לא היו מסובין כל אחד מצרך לעצמו ודין זה צפת הוא בלבד אבל שאר הדברים אין צה דין זה כדן שנאמר מהני צה הסיצה אלא בלא הסיצה נמי כך הוא ור' יוחנן אמר אפילו יין כל אחד מצרך לעצמו ואם הסיצו מהני להו הסבה שיצרך אחד לכל עד כאן סוף דבריו של רבנו משה ז"ל ואני רואה סוגיא דגמרא לא כמר רהיטא ולא כמר רהיטא כר' יונתן ז"ל ליכא למפסק מהנהו תרי תלמידי דהוי יתבי קמי דבר קפחה והציאו לפניו כרוב ודורמסקינן ופריגות נתן בר קפחה רשות לאחד מהן לצרך קפץ וצרך על הפרגיות וכולי הא אשכחן בפירוש שאחד מצרך לכולן בשאר דברים חוץ מפת ויין ועוד מנעשה דרבן גמליאל וקנים